

אברהם אביש שור

אוצר החכמה

על שושילתא דדהבא ונשמתו הק' של מרן אור ישראל מסטאלין זיע"א

פרק ג

קשור היה הינוקא קדישא בעבותות אהבה אל אביוזקנו הוא מרן אדמוה"ז זיע"א אשר השיב לו אהבה בכפלים, ואף בהיות מרן אדמוה"ז בדרכו האחרונה בעלמא הדין, טרם הסתלקותו לשמי רום, לא הסיר מחשבתו הק' ממנו, ועל כך מסר הגאון החסיד רבי חיים מנדל ז"ל: "בחודש סיון תרל"ב האחרון לחיי אדמוה"ז (אז חל א' שבועות ביום הרביעי) במוצאי שבת [פרשת נשא], רצה אדמוה"ז לחדש הלבנה, אבל השמים נתכסו בעננים ולא יכול היה לחדש את הלבנה². ולמחרתו ביום הראשון נסע לדרך³ עד שהגיע לאיזה כפר ועמד שם, ובלילה גם לא יכול

1. כתבי הר"מ ברנשטיין ז"ל.

2. ראה במנהגי הרה"ק רבי ירחמיאל משה מקאזניץ זיע"א ב"ספרן של צדיקים" בערכו: "אם היו ימים אחדים לפני קידוש לבנה והיה לפנינו נסיעה היה מעכב את נסיעתו עד אחר קידוש לבנה אם היה באפשר, וגם לאוהביו ומקורביו לא היה מניח ליסע קודם קידוש לבנה...", וכנראה שכן ראה דרכו בקודש של אז"ח מרן אדמוה"ז זיע"א.

3. בנסיעה זו היה בדרכו לסאדיגורא לשמחת נישואי נכדתו, מרת נחמה גיטל ע"ה, בת הרה"ק רבי אבי עזרא זליג מדרוהוביטש זיע"א חתן חתנו הרה"ק רבי אברהם יעקב מסדיגורא זיע"א, עם הרה"ק רבי ישראל מהוסיאטין זיע"א, ונסתלק על אם הדרך בט"ו סיון במלינאו ששם מנו"כ.

מעובדה זו שלמעלה עולה כי מרן אדמוה"ז זיע"א יצא מסטאלין לדרכו ביום י' סיון, בעוד לפי מה שרשום במכתב הזמנה של הרה"ק רבי אברהם יעקב מסדיגורא זיע"א, יום המיועד לנשואין היה באותו שבוע ביום ו' ט"ו סיון בסאדיגורא, ונכתב בשנת תרל"ב: "לפרט ישוב ירחמנו... תור נשואי נכדתי היקרה מרת נחמה גיטל תחי' עב"ג החתן הנחמד נטע שעשועים כ' ישראל יחי' בן אחי הרב הצדיק המפורסם מו"ה מרדכי פייביש שליט"א.... החופה תהי' ברצו"ה יום ו' ט"ו סיון הבעל"ט פה ס"ג...". (מתוך ספר "אגרות קודש" להרה"ק מרוזין בעריכת הרב דוב רבינוביץ הי"ו, שכאדיבותו ניתן לנו לצטט קטעים מהזמנה זו וממכתבו של מרן אדמוה"ז זיע"א מיום כ"ד ניסן תרל"ב הבא להלן).

לכאורה נראה איפוא הדבר קצת תמוה, הדרך בין סטאלין שבפולסיה לסאדיגורא שליד טשרנוביץ בבוקובינה הוא כארבע מאות וחמשים ק"מ, ובתנאי הנסיעה של הימים ההם, הרי להגיע מרחק זה בחמשה ימים היא משימה בלתי אפשרית. בפרט כשמרן אדמוה"ז זיע"א היה בערוב ימיו הקדושים, ומסתבר שקשה היתה עליו טלטול דרכים, בעוד שדרך ארוכה זו מצריכה נסיעה במשך כשבועיים ימים.

סימוכים לכך אנו מוצאים בעובדה שמרן אדמוה"ז זיע"א שבת בפרשת בעלותך ט"ז סיון במלינוב, ונסתלק למחרתו ביום ראשון ט"ו סיון, יוצא איפוא שמרן אדמוה"ז זיע"א נסע כל יום כארבעים ק"מ, כי מסטאלין עד מלינוב יש כמאתיים ק"מ, וזה הספק נסיעה סביר בתנאי הנסיעה של הימים ההם.

קדם לנסיעה זו שלח מרן אדמוה"ז זיע"א מכתב לחתנו הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זיע"א שבו הוא כותב בין היתר:

יום ה' ט' [כ"ד ניסן] למב"י יתברך לפ"ק, מכתבך בבקשתך שתהיה נסיעתי אי"ה למחנכם באופן שתוכל להיות אי"ה החתונה אחר שבועות למז"ט... והנה כפי שנודע קירוב הדרך מכאן למחנכם דרך בראדי בכמה פרסאות [חסר...] הנסיעה דאשתקד מקארלין ואשתקד היה כמה

היה לחדש, ולמחרתו נסע הלאה לדרכו עד שהגיע לאיזה כפר ועמד שם. וחסיד מחסידי אדמוה"ז לא יכול היה לקבל ברכת הפרידה מאדמוה"ז, וידע באיזה דרך אדמוה"ז נוסע, ונסע אחריו, עד אשר הגיע ביום ב' בערב לאותו כפר שמרן אדמוה"ז עצר שם. ושאלו מרן אדמוה"ז אם מרן אדמוה"ז כבר חידש את הלבנה, וענה לו החסיד שכן. ונענה מרן אדמוה"ז זיע"א: דעריבער וועלין מיר מחדש זיין מיטין קינד [הינוקא], ואחר כך התברר כי בעת שמרן אדמוה"ז חידש את הלבנה ישן אז הינוקא, ולא רצה אדמוה"ז להקיצו משנתו, וכך הושלמה התקשרותם בטרם עלתו לשמי רום³.

גם לאחר הסתלקותו של מרן אדמוה"ז זיע"א לא נפסקה התקשרותם, וכך כותב הגאון החסיד רבי ברוך מנדלבוים ז"ל במכתבו לאנ"ש: "ונשבע אני בחיי נפשי כי זה מקרוב סיפר לי הילד שליט"א מה שדבר עמו סבא קדישא זקנו זצוקלה"ה מאודותי ועניני, ובשמעי עמדותי מרעיד ומשתומם, וחליתי פניו הק' בסוד שישאל מפה נשמת כל חי זצוקלה"ה על איזה ענינים המוכרחים לי ושיבני תשובה ברורה, ותהלה לאיל יתברך עלתה בידי והפקתי רצון קדשו, ואמר לי למחר תשובה ברורה בדבר נפלא שאי אפשר לצייר אותו בשכל הפשוט שיוכל ילד כזה להשיב ענין נפלא כזה, רק להיות שהגיד לי שצוה עליו זקנו שלא אגלה לזולתו לכן מוכרחני

לצור החכמה

עכובים מרחוק הדרך וממניעת סוסים פאצטאווע [מרכבת הדואר], על כן אקוה להשי"ת שגם עתה [חסר...]. לי למלאות רצונכם לבוא אי"ה על החתונה כפי רצונכם אחר שבועות [חסר...] כשיגיע לידי הפ"פ...

לאחר מכתב זה שלח אליו מרן אדמוה"ז מכתב נוסף ביום כ"ב אייר, וזאת כמענה על שאלת הרה"ק מסאדיגורא באיזה זמן יכול מרן אדמוה"ז להגיע לחתונה ובהתאם לכך הוא יגביל זמן החתונה, אך במכתב שנכתב הפעם על-ידי הגה"ח רבי יום-טוב שמחה אבי"ד לאהישינ זצ"ל בפקודת מרן אדמוה"ז, לא כתב באיזה זמן הוא אמור להגיע לסאדיגורא, אלא שהוא יוצא לדרך באמרו: אויף דער עלטער ווילין מיר קיין ליגנער ניט בלייבן.. (ראה על כך בארוכה בקובץ באו"י כ"ט עמ' קי"ב וקובץ כ"ד עמ' ק"כ, וב"דברי אהרן" עמ' רס"ד).

מהאמור עולה כי לא תואם זמן החתונה עם מרן אדמוה"ז זיע"א ולכן אין לתמוה מדוע יצא מרן אדמוה"ז זיע"א לדרך. ארוכה זו בהפרש פרק זמן קצר של חמשה ימים בלבד. וכידוע ראה ברוח קדשו כי יסתלק באמצע הדרך, וכך גם רמז לבתו וחתנו הרה"ק מסאדיגורא במכתבו הנ"ל, כשציין בראש המכתב שבעה ושלשים למב"י, ובתו הרבנית הצוה"ת ע"ה התעלפה בידעה עד כמה היה זהיר בלישנא, ובחר את מלינוב על אם הדרך מרובנה לדובנה, בדרך לבראדי, למקום מנוחתו, כמובא בספה"ק "בית אהרן" דף קנ"ז ע"ג, בדברי מרן אדמוה"ז כשאמר דברי נחמה "בעת שבאו לנחמו על הסתלקות אביו הק'..": "וואל כן ציוני הצדיקים שהמה במדינת וואלין שרבים משתטחים עליהם כתפלה ותחנונים לפני השי"ת, כך אמר לי בפיו הקדוש, והבנתי מדבריו הקדושים שהתפלל ע"ז לעת מצוא שיהיה בוואלין, וכך הועילה לו תפלתו...". ראה על כך גם ב"דברי אהרן" עמ' רס"ד: "שמאז שנת תר"ל היה מתכוון לדרכו האחרונה, מתחילה היתה דעתו על העיר דובנא, ובסוף היה מגמתו להעיר מאלינוב, והתענין בה הרבה מאד מאנ"ש תושב מאלינוב, וכשהתפלאו אנ"ש על כך, אמר בזה"ל: אנו יוצאים לדרך. - לאורחא רחיקתא - ונהיה זקוקים ללינת לילה בעיר מאלינוב, על כן רצוננו לדעת מראש מה טיב הארץ ההיא... ושבת בפי' בהעלותך באם הדרך בעיר מאלינוב, ובעת רעוא דרעוין בסעודה שלישית בטרם עלייתו בשמי מרום, אמר אז התורה על הכתוב (במדבר ט כא) ויש אשר יהיה הענן.. ובהעלתו יסעו...". כנדפס בספה"ק "בית אהרן" דף קי"ד ע"ד, וניגן אז את הזמר "י"ה אכסוף" בנגון של "על הכל", ונסתלק ביום הראשון טו"ב סיון ושם מנו"כ.

3. ראה ב"כתבי קודש" חלק ב', עמ' צ"ב, מכתב מאת מרן אדמו"ר הר"י מסטאלין- קארלין זיע"א ששלח לחבורה הק' שיסד בירושלים, שבו נכתב בין היתר: "כוונתם היטב בקדשכם את הלבנה במוצש"ק העבר, כי גם כ"ק מרן אדמו"ר עט"ר קידש את הלבנה במוצש"ק, אות היא שהנכם קשורים בעבותות אהבה נאמנה וכמים הפנים אל פנים כו'..".

להעלים ולכסות הענין, וגם מה שגליתי מעט מהרבה הוא בשביל כבוד רבותינו הק' למען ידע כל איש כמה גדולים דברי חכמים...". בהמשך הוא מספר עובדה נפלאה על מה שקרה עם חולנית בעיר קאוועל, ומסיים: "ולפי שהיה הענין נחוץ, דבר מזה עם נשמת זקנו זצוקלה"ה, ועלתה לה ארוכה... וכל זה אני שמעתי ומעיד בתורת עדות ויכול אני ליטע על זה בשבועה חמורה שכן שמעתי מפי הילד שליט"א בעצמו...".

כעין זה מסרו חסידים⁴ כי בעת היותו על הציון הקדוש של מרן אדמוה"ז זיע"א ביוםא דהילולא הראשון טר"ב סיון תרל"ג יחד עם אביו מרן אדמוה"צ זיע"א, שאמר באותו מעמד לאביו הרה"ק: אט שטייט דא דער זיידע! ואמר לו אביו זיע"א: שא שא רעד ניט!.

בענין זה סיפר פעם החסיד רבי פרץ⁵ ז"ל לאנ"ש החסידים⁶, בהקדימו: היום הסתיימו ארבעים שנה מאז אותו יום שבו אירע הדבר, ונמנע היה ממני מלגלותו עד עתה, והמשיך בסיפורו: לאחר הסתלקותם של מרן אדמוה"ז ומרן אדמוה"צ זיע"א, נמנה היה על אנשי הבית ב"חצר הקודש" שבו גדל הינוקא קדישא, וישן היה באותו חדר שבו היה ישן הינוקא קדישא, פעם התעורר באמצע הלילה, וראה כי הינוקא לא נמצא במטתו, קם איפוא לחפשו בחדרי הבית, וראה כי מאחורי הקיטון בוקע האור, כשנגש שם ראה את הינוקא קדישא יושב ליד אביו וזקנו הקדושים זיע"א, מובן שמחזה זה הפחידו מאד, וחזר בבהלה לחדרו. למחרת רמז רבי פרץ לינוקא כי הלילה נגלה לו סוד נפלא זה, והזהירו הינוקא כי יצור לשונו ובל יוציא משפתיו ענין זה ארבעים שנה...

לא עברו אלא שנה וחודשיים, מאז הסתלקותו של זקנו מרן אדמוה"ז זיע"א, שעל ברכיו גדל הינוקא קדישא ואותו אהב אהבת נפש, והנה שבר על שבר הוכה בהתיתמו מאביו מרן אדמוה"צ זיע"א, שעלה בסערה השמימה בט"ו באב תרל"ג, וכיפר על ישראל⁷ בהיותו בעיר דרוהוביטש שבגאליציה, במגיפה שנעצרה עם הסתלקותו מעלמא הדין, כשהוא ז"ל משאיר אחריו את בנו ינוקא קדישא פחות מחמש שנים.

בשעה שמרן אדמוה"צ שהה בעיר דרוהוביטש בעיצומה של המגיפה שהשתוללה שם, שמר החסיד ר' יחיאל אהרן שרייבר⁸ ז"ל על הינוקא בכפר טריסקוביץ הסמוכה, שהיה ממרר בבכי, וצעק כל הזמן: "טאטאלע, טאטאלע!" ובפתע פתאום הפסיק בבת אחת מלהזכירו, ונתברר שבאותה שעה נסתלק אדמוה"צ זיע"א לשמי

4. כתבי הרב החסיד ר' מענדל ציילינגולד ז"ל.

5. אודותיו לעיל בפרק ב' קובץ באו"י ל"ג עמ' קנ"ה.

6. בשם הרב החסיד רבי אלעזר שלמה אוירבך ז"ל ששמע את העובדה מפי הרב החסיד רבי פרץ ז"ל כשסיפרו בפעם הראשונה.

7. הגאון רבי אליהו הורשביסקי אב"ד דרוהוביטש זצ"ל, שהיה בעת הסתלקותו של מרן אדמוה"צ זיע"א במגיפה ושעמו המתיק סוד טרם ההסתלקות, כותב בספרו "אזור אליהו" (כפ' ואתחנן): "מה שאמרו חכז"ל, שהצדיק נתפס בעון הדור היינו שנתפס בזה מה שלא נתקבלה תפלתו וחשובתו, כדי לכפר על הדור, וכן אירע שהצדיק המפורסם הק' ר' אשר'ל מקארלין זצ"ל בא לכאן, ונתפס פה עירנו, ונסתלק בחצי ימיו, כדי לכפר על עון העיר, ט"ו לחודש מנחם אב תרל"ג, והוא רחום יכפר עון, וירחם על כל ישראל...". אז גם צוה מרן אדמוה"צ זיע"א למקורביו לומר: "תכנת כל אלה לכבוד אהרן כלי כפרה לישראל שמתו וכו'" מסדר העבודה שביום הכפורים.

8. אודותיו בקובץ באו"י ט' עמ' ק"ט.

רום⁹. באותה שעה שיחק עם שרביט, וראש השרביט נפל, אמר: אוי, דיא קאפ איז מיר שוין אראפ גיפאלין¹⁰.

מיד כשנולד הינוקא קדישא צפה אביו הקדוש ברוח קדשו כי לא יזכה לגדל אותו, וכבר צויין לעיל¹¹ שבליל הוואך-נאכט שלפני הברית נכנס מרן אדמוה"צ זיע"א לזוגתו הרבנית ואמר לה: ש"פעם אחת נולד בן לצדיק אחד, ואמרה לו הרבנית שלא תתן לו הבן, ביז ער זאל צו זאגן אז ער זאל איהם אויס האדעווען, ובזה רמז לה הסתלקותו¹².

פעם כשהיה כבן שנתיים הביאוהו למרן אדמוה"צ זיע"א, והביט עליו בשמחה, ואמר: ער איז דער פערטער ישראל בעולם, הבעש"ט, המגיד מקאזניץ, דער רוז'נער, און ער. וגנח מלבו ואמר: זיי האבין זיך אלע גיהאדעוועט יתומים¹³.

בחג השבועות תרל"ג, רמז מרן אדמוה"צ זיע"א על הסתלקותו הקרובה מעלמא הדין, ובשעה שהסב בשיחה עם האברכים שאלם: "וואו וועט איר זיין ראש השנה?..."¹³.

גם הינוקא קדישא צפה ברוח קדשו את הסתלקותם של אביו וזקנו ר"כשהיה בן ארבע שנים אמר לאביו אדמוה"צ זיע"א: "תכנת כל אלה לכבוד אהרן" מיינט מען דעם זיידן, "כלי כפרה לישראל שמתו" מיינט מען דיר, "תחת אהרן מגזעו יעמוד" מיינט מען מען ושיבח אביו את גודל חכמתו¹⁴.

הורם הנזר והוסרה העטרה עם עלותו בסערה של מרן אדמוה"צ זיע"א במגיפה בדרוהוביטש. הינוקא קדישא — שהתלוה לאביו הק' בנסיעתו האחרונה לגאליציה

9. בשם הרב החסיד ר' יחיאל אהרן שרייבר ז"ל.
10. כתבי הר"מ ברנשטיין ז"ל מפי הגה"ח רבי חיים מגדל ז"ל ששמע מהרב החסיד ר' הירש ליב קרופניק ז"ל שהיה בשעת ההסתלקות. "ברכת אהרן" עמ' קל"ו.
11. קובץ באו"י ל"ב עמ' קמ"ד, מספר "סיפורי מרן הרמ"ח" להרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זיע"א עמ' רי"ח. וראה שם בקובץ באו"י בהערה 34 על מקורות העובדה.
12. מרשימות הרב החסיד ר' אלעזר שלמה אורבך ז"ל ששמע מחסיד שהיה בשעת מעשה. יש לציין כי בעובדה הקודמת המובא ב"סיפורי מרן הרמ"ח" רשומה הערה בשולי הסיפור: "גם הבעש"ט נפטר אביו בילדותו, גם הקודניצער מגיד והרוזינער נשארו יתומים קטנים" וכנראה שהערה זו נאמרה אף היא על-ידי הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זיע"א, אם כי לא צויין שם הדבר בפירוש.

בהקשר זה יש להוסיף את מה שמסרו זקני החסידים בענין השם שניתן לינוקא קדישא על-ידי אביוה"ק זיע"א בעת הברית: "מרן אדמוה"צ זיע"א רצה שמרן אדמוה"צ יתן את השם לרך הנולד, ואילו מרן אדמוה"צ רצה שאביו זיע"א יתן את השם, ולכן הסכימו כי כל אחד ירשום את השם על פתק, ונמצאו שניהם מתאימים בשם "ישראל". ומרן אדמוה"צ אמר לאחר הברית: "מיר האבין אינזינען גיהאט אויף עטליכע: אופין בעש"ט הק', דער קודניצער מגיד [שהיה זקנו של הינוקא קדישא מצד אמו הרבנית ע"ה], און אויפן הייליגן מחותן [הרה"ק רבי ישראל מרוזין זיע"א]". עובדה זו נשמטה בפרק א' (קובץ באו"י ל"ב עמ' קמ"ו) ויש צורך להוסיפה על הנאמר שם.

13. הרה"ח ר' אהרן הויזמן הי"ו מפי זקנו הרב החסיד ר' יוסף הויזמן ז"ל ששמע מפי אביו הרב החסיד רבי שמעון הויזמן מחברון ז"ל שהיה נוכח אז, וראה להלן. בטרם נסיעתו האחרונה שאל מרן אדמוה"צ זיע"א למקורביו האם יבואו לבקרו, והחסידים סברו כי כוונתו היא האם יבואו לבקרו בעת שהותו במעיינות הרפואה שלשם כך, כביכול, ערך נסיעתו, ועל כך השיב הרב החסיד רבי הירש ליב קרופניק ז"ל: נתגלגל אפילו על בטננו כדי לשהות במחיצתו של הרבי, לשמע חשוכה זו ענה מרן אדמוה"צ זיע"א ואמר: אם כך הם פני הדברים, הבה ונסע! 14. כתבי הר"מ ברנשטיין ז"ל מפי הגה"ח רבי חיים מגדל ז"ל, "ברכת אהרן" עמ' קל"ו.

יחד עם מתי מספר של חסידים¹⁵ ששבו אבלים ורצוצים ל"חצר הקודש" בסטאלין – נשאר תקותם היחידה ומשיב נפשם. וכששמעה אמו הרבנית מרת שרה דבורה¹⁶ ע"ה מפיהם של החסידים ששבו לסטאלין על האסון הנורא שקרה בדרוהוביטש, התעלפה וחזרה והתעלפה, לא הועילו כל המאמצים לעודדה מעלפונה עד אשר נגש אליה בנה הינוקא קדישא ואמר לה: הלא אני נשארתי כאן! דיבורים אלו היו לה כטללי תחיה ונוחם באבלה וביגונה הכבד מנשוא¹⁷.

יחד עם הינוקא התיתמה עדת החסידים, את רגשי היגון שעטפו את החסידים¹⁸ ביטאו בדברי הקדמתם לספה"ק "בית אהרן" שהעלו בדפוס, כעבור שנה ומחצה, בחורף תרל"ה: "ויען כי לקינו בכפלים אל הלך ארון האלקים אדומ"ר זצוקללה"ה, ולדאבון נפשינו גם בנו הרב הקדוש רוח אפינו אשר אמרנו בצלו נחיה כק"ש אדומ"ר ר' אשר זצוקללה"ה עלה בסערה השמימה, אי לזאת אמרנו תהי זאת נחמתינו בראותינו חרות על הלוח דבריהם הקדושים שיצאו מלב ויכנסו ללב...". בין השורות אנו מבחינים גם באמונה הגדולה שקישרה את החסידים לגזע הקודש שושילתא דדהבא. הן בשער הספר והן בהקדמה מדגישים החסידים את שמותיהם הק' של רבוה"ק וסדר נשיאותם. נתונים היו החסידים שקשורים היו בקשר בל ינתק בחצר הקודש של רבותינו הקדושים בסטאלין - במערכה קשה כדי לשמור על המשכיות ורציפות שושלת הזהב כהבטחת רבוה"ק זיע"א. הדפסת הספר אז נועדה גם ללכד את צבור החסידים מסביב להנהגתו של הינוקא קדישא, ובהקדמה שולבו דברים המרמזים על מגמה זו: "...ועטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם, והתורה מחזרת על אכסניא שלה מעתה ועד עולם..."¹⁹.

בטרם הסתלקותו של מרן אדמוה"צ זיע"א בשעה שנפרד מהרב החסיד המפורסם רבי אברהם יצחק קאברנינער²⁰ זצ"ל אמר לו: "גידינקז'ע, אז מיר טוהען דיר אן

15. עליהם נמנו בין היתר: הרב החסיד רבי אברהם אשר מטבריא, הרב החסיד ר' הירש ליב קרופניק, הרב החסיד ר' יחיאל אהרן ב"ר מרדכי אברהם שרייבר מטבריא, והרב החסיד ר' ישראל נח זלץ מטבריא ז"ל.

16. באותו יום של הסתלקות מרן אדמוה"צ זיע"א בט"ו באב תרל"ג הולידה זוגתו הרבנית את בתם מרת נחמה פייגה ע"ה. מענין שכמתנת פרידה נתן לה מרן אדמוה"צ זיע"א בטרם יצא לנסיעתו האחרונה – כלי"פלך, ומכאן הבינה הרבנית כי עתידה היא ללדת בת (הרה"ח ר' אהרן הויזמן הי"ו כפי ששמע מבנה של הרבנית מרת נחמה פייגה ע"ה הרה"ק רבי אלימלך מגרודזיסק בירושלים).

17. הרה"א הויזמן הי"ו בשם הרה"ק מגרודזיסק זיע"א.

18. היהדות הנאמנה ביטאה אף היא את כאבה הגדול בהסתלקותם של מרן אדמוה"צ ומרן אדמוה"צ בזה אחר זה, בספר "הזכרון" שנדפס בירושלים בשנת תרל"ד אנו קוראים: "...וגם בערי וואלין נשברה עוז חפארת ישראל בהפקד צדיקי קדושי עליון... והנה שבר על שבר נגש על עטרת ישראל הרב הצדיק הקדוש מופת הדור רשבה"ג דחסידי ליטא ומחוז פאלסי מו"ה אהרן זצלה"ה מקארלין זי"ע, ובצאת השנה נלקח בנו הצדיק הקדוש מופת הדור רשבה"ג מוהר"ר אשר זצלה"ה זי"ע, ירחם ה' על שפלי דורינו להשפיע לנו אור זיו קדשו לעכדו בלב שלם...".

19. הקשר שבין הדפסת הספה"ק לרציפות הנהגת שושילתא דדהבא גזע הקודש, חזר והודגש על-ידי מרן אדמו"ר אור ישראל מסטאלין זיע"א בהדפסה חוזרת שנעשתה כארבעים שנה לאחר מכן, בשנת תרע"ד, תוך הקפדה מיוחדת שההדפסה תהיה כדמותה וכתבניתה של ההוצאה הראשונה, וללא הוספות ושינויים, שהוסיף בשער הספר: "יומא פ"ו ע"ב, אשריהם לצדיקים לא דיין שהם זוכים אלא שמזכים להם ולבניהם עד סוף כל הדורות". הובא בהרחבה במאמר: "על דרכי כתיבת והדפסת ספה"ק "בית אהרן" בפרק י' קובץ באו"י ל"א עמ' קל"ט ואילך.

20. הסתופף בצל מרן הרא"ש הגדול מסטאלין והיה מהאריות שבחבורת החסידים בקאברין, לאחר הסתלקותו התקשר למרן אדמוה"צ ונמנה על גדולי החסידים. היה מהמקורבים למרן אדמוה"צ

דיא שליפעס, אז דוא זאלסט טראגין יעדן איינעם לויט זיין ערך, בעיניו הטהורות צפה את אשר יקרה עם הסתלקותו ובכך רמז לו שישמור על עדת החסידים והתקשרותם לבנו היניק וחכים "כי אדמוה"צ אמר לו גדולתו של בנו הינוקא"²¹. ועל תקופה קשה זו שבין מלכא למלכא, רמז מרן אדמוה"צ זיע"א באמרו: "דער טאטע האט איבער גילאזט חיות אויף פופצין יאהר"²².

מערכה כבדה עמדה בפני עדת החסידים לשמור על המשכיות שרשרת הזהב, מעט מהם עזבו מקור ושורש יניקתם זה, והרוו את צמאונם בחצרות של צדיקים אחרים. שבאותו דור דעה. אך רוב רובם של החסידים החזיקו עצמם באמונה טהורה שבית צדיקים יעמוד לעד, וחזרו ושיננו את הדיבורים הק' של רבוה"ק זיע"א על גודל נשמתו הק' של הינוקא קדישא ועל הנצחיות שבשושילתא דדהבא עד כי יבוא שילה.

לקראת ראש השנה של שנת תרל"ד עלו החסידים מהערים והעיירות בליטא ובוואהלין ל"חצר הקודש" שבסטאלין. החסידים שהיו כואבים והמומים מהסתלקותו הפתאומית של מרן אדמוה"צ זיע"א, ולא זכו אפילו להשתתף בהלווית הצדיק עטרת ראשם שנטמן בגאליציה הרחוקה, חשו צורך להתאחד בראש השנה, ימים קדושים שבהם מסתופפים כלם כאחד בצלא דהימנותא של הראש הוא הצדיק, ולהתאסף ב"חצר הקודש" במחיצתו של הינוקא קדישא²³.

מעט מאד ידוע על מה שהתרחש באותם ימים שלאחר מכן, אותם פירורי ידיעות שאפשר ללקט מתוך העובדות שנמסרו עלידי החסידים יכולים לסייע רק במעט במאמץ לגלות את אשר אירע בימים ההם מסביב להתלכדות החסידים תחת דגלו של הינוקא קדישא.

המשכילים דאז מצאו בקעה להתגדר בה, וכי מילתא זוטרתא היא?, הנה הכתירו החסידים לראשם מנהיג ינוקא שגילו פחות מבן חמש שנים!, ועתה יש בידם כביכול עילה להלעיז על אמונתם הצרופה של שלומי אמונים. כדרכם החלו ללעוג לכל הקדוש והיקר, כשהם מגייסים למטרה זו את העתונות המשכילית, שפירסמה בשנת תרל"ה בקיניגסברג שבגרמניה, מכתב של הגאון החסיד רבי ברוך מנדלבוים זצ"ל אב"ד טוראוו, מגדולי החסידים של מרן אדמוה"צ ומרן אדמוה"צ זיע"א הפונה לחסידים בקריאה להתאחד תחת דגלו של הינוקא קדישא ממשיך שושילתא דדהבא, והוא מעיד על דיבורים ששמע מרבוה"ק על ענין זה ועל גודל נשמתו הק'. מובן כי מכתב זה שימש למשכילים שפירסמוהו כרקע ללעג ולקלס, אך דוקא

שטרם נסיעתו לדרכו האחרונה לדוהוביטש, ביקשו לשמור על עדת החסידים ומסר לו מגדולת בנו הינוקא קדישא, ואכן רב חלקו בהתקשרות החסידים לינוקא קדישא, ורבים מהחסידים החשובים נמנו על תלמידיו ומחונכיו.

היה מיחידי סגולה ומבני עליה, ומפורסם בגודל קדושתו וצדקתו, ופעל ישועות בקרב הארץ. זכה להשתתף בשמחת הבר-מצוה של מרן אור ישראל זיע"א שאליו היה קשור בכל נימי נפשו, וכפוף אליו בהתבטלות מרובה. גל"ע בשיבה טובה בשנת תרמ"ב.

21. כתבי הר"מ ברנשטיין ז"ל מפי הגה"ח רבי חיים מנדל ז"ל. "ברכת אהרן", עמ' ס"ה.

22. "ברכת אהרן" עמ' ס"ה.

23. מזקני החסידים. בחפילת ראש השנה שהיתה ספוגה בכיות לא יכלו חבורת המשוררים (קאפעלע) לנגן כמנהג ב"היום הרח עולם", עד שקם אחד מהחבורה והחל בנגון רווי דביקות וגעגועים עזים, וכך סחף את החסידים לשירה הכואבת שאפפה מעמד מרטיט זה. הנגון נשחמר עד היום ומושר על "אליהו הנביא" ו"מה ידידות".

הודות למכתב נפלא זה יש לנו היום אפשרות לגלות יותר פרטים על המערכה הגדולה שעמדה בפני החסידים באותה שעה. וכך כותב הגה"ח הרב מטוראו זצ"ל במכתבו לאנ"ש בפרוס חג השבועות תרל"ד:

לבי לחוקקי ישראל המתנדבים נועם ורצון אשר נגה עליהם אור יקרות חביון עוזו ותפארתו של רבותינו הקדושים זצלה"ה העומדים ברום עולם בגינתא עילאה, ידידים אהובים אשר זכו מימים רבים להיות נמנה בתוך קודש הקדשים באתר דוקוקין דנורא ובעירין דאשא דברות קודש הקדשים אדמו"ר זצוקלה"ה אשר לפידים מפיו הלכו והאירו והבריקו בלבות המאמינים רודפי צדק מבקשי ה'.

עליהם יצעק לבי ומעי ככנור יהמו לאמור חזקו ונתחזקה בעד עמנו ובעד התעוררות אלקינו, עורו נא והתעוררו נא בקדושת רשימא קדישא התקועה בתוונא דליבא, ולכם אמר לבי התלבשו ברוח עוז והדר ודעו וראו את תשועת ה' אשר עשה עמנו להפליא, כי ילד יולד לנו, בן ניתן לנו, נר ישראל שליט"א, ואם באולי קטן הוא בעיניכם הלא ראש שבטי ישראל הוא כאשר גליתי מאז במכתבים הקודמים, וכל אשר שמעה אזני מפה קודש קדשים סבא קדישא אדמו"ר זצוקלה"ה, אשר בפירוש אמר לי שאליהו זכור לטוב יהיה תמיד עם הילד, וסיפר לי חלום נביאות אודות זה שאי אפשר לבארו במכתב, והיה קם תדיר מפניו בכל עת בוא הילד לביתו נאווה קודש בקימה ובהידור ופצו שפתותיו הק' בזה"ל: "ברוך הבא אליהו"²⁴, וכמה דברים פלאים ומפליאים שמעתי מפה קדוש סבא קדישא ובנו כלם ז"ל וזי"ע, ואמרו שהוא נשמת הבעש"ט²⁵, וברמז רמז לי סבא קדישא שהוא נשמת משיח צדקנו²⁶, כל זה שמעתי בפירוש ומכללא, ואם אמרתי אספרה תקצר היריעה מהכיל.

24. ראה על ענין זה בהרחבה לעיל בפרק ב', קובץ באו"י ל"ג עמ' קמ"ו-קמ"ז. ויש להוסיף על הנאמר שם בהערה 12, ממכתבו של מרן אדמו"ר הרא"א מקארלין הי"ד זיע"א להרב החסיד ר' ישראל בער שיפמן ז"ל (מחורף תרפ"ט): "... מהחלום שכותב אשרי מי שראה פניו בחלום אמרו חז"ל וכל אליהו הנביא וכל צדיק הוא בבחינה הזאת..."

25. ראה על כך לעיל בפרק ב', קובץ באו"י שם, עמ' קמ"ה ובהערה 4, ולעיל בפרק זה בהערה 11.

26. ראה בספה"ק "בית אהרן", לכ"ב תמוז, קכ"א ע"ג: "...זהו אמת ברור אשר כל צדיק וצדיק משלים מדתו השייך אליו לתקן, נמצא לכל צדיק יש חלק במשיח לפי המדה שתיקן. ובזה ניחא מאמר הגמרא (סנהדרין צ"ח:), חזקיה אומר חזקיה שמו, רבי ינאי אומר ינאי שמו, מנחם אומר מנחם שמו וכו', ולכאורה הוא חמוה, וכי בשביל שהיה שמו חזקיה יאמר שגם משיח נקרא שמו חזקיה, וכן ינאי או מנחם, אבל לפי מה שדיברנו ניחא, כי זה ידוע כי שמו של אדם מורה על עצמותו של הדבר אשר בעבור זה הוא בא בעוה"ז לתקן, וזה ברור ליודעי חן... לפיכך גם הצדיק השלם בעל אור החיים אמר ששמו חיים, הכל כמו שאמרנו, וצדיק אחד אמר [מובא בשם הרה"ק רבי אברהם מקאליסק זיע"א, בספר "עץ פרי", להרה"ק רבי מנחם מנדל מויטעפסק זיע"א, (ע"י ר' ראובן מפאטיק, צפ"ת, חש"ד) בעמ' ג] שר"ת חיים חזקיה ינון ינאי משיח או מנחם..."

רבי יוסף שאל נתנזאהן בעל "שואל ומשיב" זצ"ל בהגהות "שי למורה" על שמות גיטין לה"בית שמואל" (אהע"ז ס' קכ"ט) אות ש', כותב על מה שכתב ה"בית שמואל": שכנא בכ"ף, הוא לשון שכינה, לכן הגאון מוהר"ר שכנא ז"ל [הוא רבו של הרמ"א ז"ל] נתן סימן על עצמו לשכנו תדרשו, והוסיף וז"ל: ואני שמעתי שנמצא בקראקא ש"ס שהגיה הגאון מ' שכנא ז"ל בפרק חלק בשמות של משיח, שהגיה: "אני אומר שכנא שמו שנאמר "לשכנו תדרשו" וזהו הסימן שנתן הגאון ר' שכנא עכ"ל — וכ"ה ב"סדר הגט למוהר"ר מיכל ר' יוזפש מק' קראקא", והובא גם בספר "קב ונקי" (על ה' גיטין ח"ב, שמות אנשים אות ש' סק"ג): "וגם

אמנם כעת אשר שמעתי תהלה לא-ל יתברך שמו, עוד חזיתי ושמעו אזני ברמז שמשי קודש, כי בעזרת השם יתברך רוח הקודש על הילד שיחי' לאוי"ט, ונשבע אני בחיי נפשי, כי זה מקרוב סיפר לי הילד שליט"א מה שדבר עמו סבא קדישא זקנו וצוקלה"ה מאורות וענייני ובשמעי עמדתי מרעיד ומשתומם, וחליתי פניו הקדושים בסוד שישאל מפה נשמת כל חי וצוקלה"ה על איזה ענינים המוכרחים לי ושיבני תשובה ברורה ותהלה לא-ל יתברך עלתה בידי והפקתי רצון קדשו ואמר לי למחר תשובה ברורה בדבר נפלא שאי אפשר לצייר אותו בשכל הפשוט שיוכל ילד כזה להשיב ענין נפלא כזה, רק להיות שהגיד לי שצוה עליו זקנו שלא אגלה לזולתו לכן מוכרחני להעלים ולכסות הענין, וגם מה שגיליתי מעט מהרבה הוא בשביל כבוד רבותינו הקדושים למען ידע כל איש כמה גדולים דברי חכמים.

ופעם אחת אמר לי הילד כי זקנו הוא אליהו בעצמו²⁷, כי נשמת אליהו מתלבש בלבוש מלכות, ר"ל צדיק שהוא בבחינת מלכות, וידוע לנו מאז שאדמו"ר סבא קדישא וצוקלה"ה היה בבחינה זו כי הוא חוטר מגזע ישי, שמעתי בפירוש מפיו, ואחר הסתלקותו אמר

שמעתי שכשלמד הגאון הנז' בהגדה דפ' חלק שנחלקו שם בשמו של משיח וכל אחד מביא סמך מן המקרא, אמר הגאון הנ"ל, אילו הייתי שם הייתי אומר שכנו שמו שנאמר לשכנו תדרשו, וכן ראיתי נדפס בסוף גמרא נדה שהוגה מן הגמרא של הגאון מו"ה שכנו ז"ל... ראה גם בספר "מרגליות הים" על סנהדרין שם, וכתב "וראה שו"ת הרמ"א (סי' כ"ה) בתשובה מבנו של הר"ר שכנא שכתב: "נטרפה שעה ונשבה ארון הקודש נתבקש בישיבה של מעלה מאור הגולה רוח אפנו משיח ה' רב הרבנים גאון הגאונים נשיא ישראל ה"ה אדוני מורי רבי הנקרא בשם קדשו מו"ה שלום המכונה שכנא..."

רבי חיים חזקיה מדיני בעל "שדי חמד" וצ"ל כותב בספרו (פאת השדה מערכת האל"ף כלל ע'): "צריך להיות בכל דור האחד הראוי אם יזכו הוא יהיה השליח על ידי אליהו, ואם לא יזכו יהיה כשאר הצדיקים בלא הפרש, ובמת ר"ל אחד צריך להיות אחר בדור במקומו שיהיה ראוי, ע"ד שאמרו בקידושין ע"ב, וזרח השמש ובא השמש כו' יעו"ש, ובדרך הזה היה משוער אצלם בכל דור מי הוא, ולכן אחר החורבן בית שני היה מנחם, עובדא הנ"ל [איכה רבתי א, נז] על הפסוק "כי רחק ממני מנחם משיב נפשי", מה שמו של מלך המשיח וכו', ואחר אחרית ימיו היה רבינו הקדוש, ולכן בדורו אמרו וידעו שהוא המוכן, ואחר מות רבי היה מי שדיבר עם ריב"ל בסנהדרין ואחריו בימי רב נחמן היה ר"נ, וכן הוא בכל דור ודור צריך להיות אחד מוכשר שמא יזכו, (ועפ"י כתבו ג"כ תלמידי האר"י ז"ל שבימיו היה האר"י ז"ל), וכל זה הוא פשוט, ובזה כל דברי חז"ל קיימים, והמחלוקת ענין שמו של משיח הוא פשוט דאלו ואלו דברי אלקים חיים כמ"ש במלאכים שנקראו על שם פעולתם, והכל לפי האופן שתהיה זכות הדור ובאיזה סיבה תהיה הגאולה..."

"שמעתי מחסיד ישיש רבי שלום בלעזשיווער אשר שמע בעצמו מפי קדשו של מרן אדמוה"ז שאמר בזה"ל: קינדדלאך, איר ווייסט ווער משיח וועט זיין? — דער צדיק הדור! דער צדיק פון דעם דור, ווען ס'קומט די צייט וועט מען אים זאגין: באד פראפישטשיקאם! כלומר דוא ביסט דער מנהיג" (כתבי הרב החסיד ר' מנדל ציילינגולד ז"ל). וראה ב"חתם סופר" בליקוטים (סימן צח שו"ת חלק ו' שבסוף חלק חו"מ) "כמו שהיה אצל משה רבינו ע"ה שהיה הגואל הראשון נזדקן שמונים שנה ולא ידע ולא הרגיש בעצמו שהוא יהיה גואל ישראל, ואפילו כשאמר לו הקב"ה לכה ואשלחך אל פרעה מלך מצרים סירב ולא רצה לקבל על עצמו, כך יהיה הגואל האחרון, ומיום שחרב ביהמ"ק מיד נולד אחד הראוי בצדקתו להיות גואל ולכשיגיע הזמן יגלה אליו השי"ת וישלחו ואז יערה עליו רוחו של משיח הטמון וגנוז למעלה עד בואו... והצדיק הזה בעצמו אינו יודע, ובעונותינו כי רבו כבר כמה וכמה מתו ולא זכינו שיערה עליהם רוחו של משיח, כי הם ראויים לכך אבל הדור לא היה ראוי..."

27. ראה על כך לעיל בפרק ב' קובץ באו"י ל"ג עמ' קמ"ו-קמ"ז, בהערה 12, ויש להוסיף על הנאמר שם מה שמוכא ב"דברי אהרן" עמ' י"ט: "איש א' ביקש שרוצה גילוי אליהו, אמר לו [מרן הרא"ש הגדול מסטאלין זיע"א] לך לבני אהרן בעת שמזמר אליהו, והיה מרגלי בפומיה זה"ל: אשרי לאם שנולד בן כזה ואשרי יהיה למחזיקים בו."

לנו בן אדמו"ר זצוקלה"ה שידוע לו בבירור שאביו היה דוד המלך ע"ה, כן שמעתי מפה קדוש אדמו"ר מדראהביטש, הנה ספרתי לכם ידידי מעט מהרבה להעיר לבבכם כי גודל הנוראות והנפלאות ומופתים נפלאים הנוראים כעת תקצר היריעה מהכיל, ואחר הסתלקותו אמר לנו בן אדמו"ר מדראהביטש, אחר הסתלקות סבא קדישא, המדרש הנעלם ע"פ כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, - אראנו לבנים מה שלא הראיתי לאבות, כי היא עת קץ, קיצור הדבר, הילד סיפר לי בסוד, כי היתה בת יחידה חולנית בעיר קאוולע, והיא ידועה לי, כי ראיתי הט"ג בסטאלין בהיותי שמה ומכיר אני את אביה מאנ"ש, ושיגרו אלינו ט"ג, ולפי שהיה הענין נחורץ, דיבר מזה עם נשמת זקנו זצוקלה"ה, ועלתה לה ארוכה, כאשר הגיע מכתבים בהיותי בסטאלין, וכל זה אני שמעתי ומעיד בתורת עדות ויכול אני לישבע על-זה בשבועה חמורה שכן שמעתי מפי הילד שליט"א בעצמו.

ודעו לכם כי האי ינוקא הוא משכיל נפלא ויש לו מוח גדול כאחד מן הגאונים, כאשר הגידו על רבינו ר' העשיל זצוקלה"ה, וכן שמעתי מפי רבותינו הקדושים שיהיה גדול בישראל גם בנגלה²⁸, גם העידו עליו רבותינו הקדושים זצוקלה"ה בעודו קטן ולא היה יכול לדבר עדיין שיהיה מנגן נפלא, ואדמו"ר סבא קדישא אמר ביום ג' למילתו, שנפתח

28. ראה ב"ברכת אהרן" עמק קמ"ט: "הרב הגאון רבי יצחק אלחנן אבד"ק קאוונא ז"ל, כתב מכתב לרבינו בתואר "הגאון הצדיק" ושאל אותו אחד ממקורביו, מה שאתם כותבים עליו "צדיק" הרי הוא זה, אולם התואר "גאון" אינו הולמתו, וענה לו: אז איך שרייב אויף עם הגאון, איז ער טאקע הגאון! וסיפר שפעם אחת ראה את רבינו מסטאלין, ורבינו ניגש אליו לשלום, והרב אמר אליו: הנה שמעתי עליך שיש לך כשרונות מופלאים, אלא שאינך לומד, וענה לו רבינו: מה לי וואס מ'זאגט! ושאל אותו הרב באיזה מסכת הוא לומד, וענה נדרים, ושאל אותו הרב דבר קל כדי שלא לביישו, ורבינו אמר כל השיטות, הר"ן והרי"ף ונושאי כליהם, וסיים הרב: האב איך גיזען אז ער איז טאקע הגאון, לפי גירסא אחרת אמר לו הרב שרוצה לדבר עמו בדברי תורה, וענה בחיוב, והיכן, וענה לו רבינו: אפילו אין דיא פאר ווארפינע ערטער! והתחיל עמו לפלפל בהלכות קדשי המזבח, וראה שהוא מלא וגדוש בסדר קדשים... פעם נכנס רבינו בפלפול עם הרב רבי אשר פאלקוב אב"ד סטאלין, (זה היה בפרוס חג הפסח בעת ניקוי החדרים לחג הפסח), והתחיל במסכת חולין ממשנת הכל שוחטין, ועבר על כל המימרות בעל פה, מדף לדף עד גמירא.

וידוע שרבינו בעת שהיה בן שמונה עשרה שנה היה אז בקי בכל הש"ס על בוריה". הרה"ג ר' מרדכי מאיר זילברמן ז"ל אב"ד מוטלי שליד פינסק, שהתגורר בערוב ימיו בברוקלין שבניו-יורק, נהג לבוא מדי שנה להקפות בבהמ"ד של מרן אדמו"ר הר"י מסטאלין-קארלין זיע"א בויליאמסבורג, (אגב, מרן אדמו"ר זיע"א כיבדו מאד והיה שולח את תלמידיו הישיבה לשמוע מפיו דרשת שבת הגדול), היה מספר בהזדמנות זו כי בשנת תר"ע רצה לעלות על כסא הרבנות במוטלי, ובא לבקש סמיכה מהגאון רבי דוד פרידמן זצ"ל אב"ד קארלין, וידוע כי אצל רבי דוד היו ממתנים הרבה זמן עד שהשיגו סמיכה, כי היה בוחן וחוזר ובוחן פעמים רבות, וכך בעת היותו בביתו ראה שמנקים ומסדרים את הבית באופן מיוחד, לשאלתו מה יום מיומים, ענו לו כי מרן אדמו"ר אור ישראל מסטאלין זיע"א אמר לבקר בבית הרב, ולכן כל התכונה הזאת. ואכן הגיע מרן אור ישראל זיע"א ושוחח עם אב"ד קארלין שעה ארוכה בדברי תורה בענינים מפוזרים בש"ס בבלי וירושלמי ספרי ספרא ראשונים ואחרונים, ואחד הדברים שהעלו היה בענין שדנו בו האחרונים האם כהנים אכלו בסוכה בביהמ"ק. כשפנה מרן אור ישראל זיע"א לצאת ראה את האברך ושאלו מה הוא עושה אצל האב"ד, וענה לו כי בא לקבל סמיכה, מרן זיע"א שאלו עוד מספר פרטים באיזה עיירה הוא עולה לכהן, ומה היא הסיבה שבחר דוקא בעיירה זו, ואחר כך פנה מרן זיע"א לגאון רבי דוד זצ"ל באמרו אליו: הנך יכול להסמין את האברך הזה - על חשבוני, ומיד התישב הגאון רבי דוד זצ"ל וכתב את הסמיכה. וחסידים מספרים כי בראשונה היה הגאון רבי דוד פרידמן זצ"ל מתנגד למרן האור ישראל זיע"א, אך פעם ביקרו מרן זיע"א ומתוך שיחה בדברי תורה עמד הגאון על גדלותו בתורה, ומאז העריצו ביותר וכיבדו מאד.

לפניו עולם הגנון, וכן אנחנו רואים בעינינו שכנור של דוד מגן מאליו כל הגוונים הפלא ופלא כאחד מהמבינים הנפלאים במוזיקא²⁹, כל זה ראיתי בעיני ואשתומם על המראה, סוף דבר הכל נשמע, מכח הבנים נודעת גדולת האבות, ודעו לכם שיש דברים רבים בגו שא"א להעלות על המכתב ורק מן פה לאוזן³⁰, כי כל העולמות הסכימו בעקבות משיחנו להאיר לעולם שנשמה קדושה כזו בגוף ונפש לאוי"ט, כאשר בזמן קרוב יהיו כלם משכימים לפתחו ויהיה נחשב בעיניהם לזכיה גדולה להתאבק בעפר כפות רגליו אפילו הגדולים המנהיגים שבדור, ויותר אי אפשר לבאר בכתיב, כי אדמו"ר אמר בפירוש בהיות הילד קטן בלי חתוך דיבור בזה"ל: ראה והביטה עליו כי מלכותא בתר אודניה קיימא כו'³¹, ושמעתי רמז נפלא מסבא קדישא זצוקלה"ה, שהילד הוא מעולם התיקון בסוד מ"ה החדש לתקן הרפ"ח ניצוצין שנפלו המרומים בפסוק רוח אלקים מרחפת ואיתא במדרש שהוא רוחו של מלך המשיח, שהיה מרגלא³² המדרש הזה בפה קדוש זצוקלה"ה, פעם אחת שלח אלי לקרוא לי ומתוך דבריו שהגיד לי הרמז בתרי עשר בזכרי' במקרא מפורש שאי אפשר לבאר כעת הבנת כוונתו העמוקה וד"ל ליודעי חן הענין מבורר.

לכן ידידים נעימים, אחיי ורעיי, אליכם צעק לבי לטובתכם בזה ובבא, אתם המזכירים את השם אל דמי לכם, הרימו פעמיכם ולבכם ושאו רגליכם להעלות ברנה אל המקום הרנה אשר שם היה רוח אלקים שפוכה על רבותינו הקדושים ותסעו לסטאלין על חג מתן התורה הקדושה הבא לקראתנו לשלום, ואקוה כי תעלו קדושה נפלאה על ידי קדושת נשמה קדושה אשר תהלה לא"ל אתנו הגוף והנפש לאוי"ט, ותשאבו מים בששון מרוח קדשו, כי אדמו"ר סבא קדישא זצוקלה"ה לחיי העולם הבא אמר בזה"ל: "יד הילד היא שמירה"³³, ובזה תהיו נשמרים גם מעצת היצה"ר ומכל דברי מ"ז וייטב לכם וערב לכם ויבוסם ברוחניות ובגשמיות, ודעו לכם כי גם בעת היות כתרי הקדושים בחיים חיותם העיקר הוא האמונה, ומי ששמע גם אז דברות קדשם ולא האמין ח"ו לא עשו דבריהם כלל ח"ו רחמנא ליצלן, וכעת גם כן העיקר היא האמונה, ובא חבקוק [והעמידן על אחת צדיק באמונתו יחיה], כאשר שמעתי תדיר מפי רבותינו הקדושים זצוקלה"ה, וכן תהיה האמונה אזור חלציכם, ודעו והאמינו כי רבותינו הקדושים נשמות קדושות יהיו אתנו ועם הילד שליט"א ק"ק בקבוצים בכנסיה שיהיו לשם שמים ות"ל סופה להתקיים, כי בקרוב יעשה ה' בתוך עדותינו נפלאות אשר לא נבראו בכל הארץ, וכל מי שיבוא בסטאלין בשנים הבאות ולא היה דרכו ליסע מקודם - יהיה ביאתו כנהמא דכסופא לחרפה ולבוז כמו שכתוב בגמרא מי גרת אתך בעניותך עליך יפול בעשירותך, לכן התחזקו בכל עת במסירות נפש ליסע בדרך שהורגלתם בו ואל תתביישו מפני המלעיגים, כי תהלה לא"ל השם אתנו כל תיראו.

ודעו לכם אהובי נפשי, כי קבלתם מקרוב כתבים ארוכים בתחימת ידי העיירות הקרובות והרחוקות לקיים עליהם ועל נפשם כאיש אחד בלב אחד להיות הקשר אמיץ לתת רוח ועוז ותעצומות לבן אדמו"ר שליט"א לנהל ולהעניק כל ענין מארץ הקדושה ומחול"ל, ואמו

29. בספה"ק "בית אהרן" דף ק"מ ע"ד: "תשורי מראש אמנה — היינו דיא גרעסטי אמונה וויא פיל א יוד האט - איז זינגען דער ראש דער פון..."

30. על אחד הדברים שמסר הר"ב מטוראו בעל-פה — ראה לעיל בפרק ב' קובץ באוי" ל"ג עמ' קמ"ח ובהערה 19.

31. ראה על כך בהרחבה לעיל בפרק ב' קובץ באוי" ל"ג עמ' קנ"ו.

32. עיין בספה"ק "בית אהרן" בענין זה: כ"א ע"ג ע"ד, כ"ב ע"ב, כ"ה ע"ב, כ"ז ע"ד, כ"ז ע"ד, ל"ז ע"ב, ל"ז ע"א, שם ע"ג, ל"ט ע"ב, מ"ב ע"א, מ"ג ע"ג, נ"ד ע"ב, נ"ט ע"א, ס"ב ע"ד, ס"ג ע"ג, ס"ד ע"ג, פ"ז ע"ד, ק' ע"ד, ק"א ע"ד, קי"ז ע"א, קי"ח ע"ב, קכ"ב ע"ד, קכ"ג ע"א, קכ"ו ע"ד.

33. ראה לעיל בפרק ב' קובץ באוי" ל"ג עמ' קנ"ה ובהערה 52.

הרבנית תחיה, בכחה להקים אנשי מעמד העומדים על משמרת הקדושה ואנשי מעמד כרצונה עד יגדל מהרה צמח צדיק להאיר מתוך חשכה כנה אחריו משוכה באור זרוע לצדיק ונשגב וכבר נודע ענין יהואש ד"ל.

כ"ד הכו"ח באהבה רבה ומדבר מתוך תקות נפשו בחום לבבו.

אפשר לחלק את הנאמר במכתבו של הר"ב מטוראו זצ"ל לכמה ענינים. יש בו מאמרים ורמזים ששמע מפי רבוה"ק זיע"א על המשכיות של שושילתא דדהבא ועל גדולת נשמתו הק' של הינוקא קדישא, יש בו גם עדות עצמו על שזכה לראות גדולתו וכשרונותיו ושנתקיימו בו הבטחתם של אבותיו הקוה"ט זיע"א: "יש לו מוח גדול כאחד מן הגאונים.." "אנחנו רואים בעינינו שכנור של דוד מנגן מאליו כל הנגונים.. כאחד המבינים הנפלאים במוזיקא..", יש בו סיפורי מופת ועדות על רוח הקודש השורה עליו. אך בעיקרו הוא מהוה קול-קורא לחסידים להתחזק באמונה ולהמשיך לנסוע לחצר הקודש בסטאלין, לשהות במחיצתו של הינוקא קדישא ולהתקשר אליו.

מכתלי מכתב זה שנשאר לפליטה מאותה תקופה עולה בידנו הרבה מפרטי השתלשלות הדברים, מתוכו אנו למדים כי הגה"ח הר"ב מטוראו זצ"ל פנה במכתבים קודמים אל החסידים, כנראה אל אלו שפרשו לחצרות של צדיקים אחרים, כפי שהוא מציין: "ואם באולי קטן הוא בעיניכם הלא ראש שבטי ישראל הוא כאשר גיליתי מאז במכתבים הקודמים..". הוא מביע תקותו כי לא רחוקה העת והכל יראו גודל קדושתו "כאשר בזמן קרוב יהיו כלם משכימים לפתחו ויהיה נחשב בעיניהם לזכיה גדולה להתאבק בעפר כפות רגליו אפילו הגדולים המנהיגים שבדור..", ולכן הוא פונה לחסידים שיבואו ל"חצר הקודש" בסטאלין לחוג את חג השבועות במחיצתו של הינוקא קדישא, "הרימו פעמיכם ולבכם ושאו רגליכם להעלות ברנה אל המקום הרנה אשר שם היה רוח אלקים שפוכה על רבותינו הקדושים ותסעו לסטאלין על חג מתן התורה הקדושה הבא לקראתנו לשלום, ואקוה כי תעלו קדושה נפלאה על ידי קדושת נשמה קדושה אשר תהלה לא-ל אתנו הגוף והנפש לאו"ט, ותשאבו מים בששון מרוח קדש". הוא מתריע על החסידים הפורשים, שעתידיים הם ביום מן הימים לחזור לשורש יניקתם, ואז "כל מי שיבוא בסטאלין בשנים הבאות ולא היה דרכו ליסע מקודם - יהיה ביאתו כנהמא דכסופא לחרפה ולבוז כמו שכתוב בגמרא מי גרת אתך בעניותך עליך יפול בעשירותך..", כפי שאכן קרה כששבה קבוצת חסידים חשובים שפרשו בשעתו והסתופפו בצל אחד הצדיקים המפורסמים שבאותו דור דעה, ובאו למרן אור ישראל זיע"א בשעה שכבר נהג נשיאותו ברמה, וסימן מסרו להם בינם לבין עצמם, כי יקבלו את מרותו לאחר שיפתור להם מאמר מוקשה מהזוהר הקדוש. לאחר ששטחו שאלתם, ענה ואמר להם מרן זיע"א: מתפלא אני על כי ראשים סתומים יש לכם! שאלה זו שאלתם מכבר את אבי-זקני הקדוש, וענה לכם כך וכך..! לשמע תשובה מפתיעה זו התעלף הזקן שבחבורה ולאחר שעוררוהו סיפר בהתרגשות כי נזכר שאכן שאל פעם את מרן אדמוה"ז זיע"א קושיא זו כשהינוקא קדישא יושב על זרועותיו הקדושים, והצטערו אז חסידים אלו על הימים שעברו בהיותם מנותקים מאילנא דחיי³⁴.

34. מזקני החסידים. וסיפרו כי פעם כשאחד מהחסידים שלא רצה לקבל מרותו עמד בתפילה, מעוטף בטליתו, נכנס הינוקא תחת טליתו, הסתכל בפניו ואמר לו: וואס? איך גיפעל דיר נישט?.

לעומתם מדגיש הר"ב מטוראו זצ"ל במכתבו את התמיכה הרחבה של רוב בנין ומנין עדת החסידים שנמנו על עשרות רבות של קהילות בערים ובעיירות בליטא וואהלין שהלכו לאורם של רבוה"ק זיע"א אשר קיבלו עליהם את מרותו של הינוקא קדישא, ושלחו מכתבים בחתימת ידם לקיים עליהם את התקשרותם לחצר הקודש, שכן הוא כותב: "כי קבלתם מקרוב כתבים ארוכים בחתימת ידי העיירות הקרובות והרחוקות לקיים עליהם ועל נפשם כאיש אחד בלב אחד להיות הקשר אמיץ לתת רוח ועוז ותעצומות לבן אדמו"ר שליט"א לנהל ולהעניק כל ענין מארץ הקדושה ומחל"ל, ואמו הרבנית תחיה, בכחה להקים אנשי מעמד העומדים על משמרת הקדושה ואנשי מעמד כרצונה עד יגדל מהרה צמח צדיק...".

במכתב נפלא מספר הר"ב מטוראו זצ"ל על דיבורים ששמע מפי רבוה"ק על ענין ההמשכיות של שושילתא דדהבא, הוא מגלה טפח ומכסה טפחיים: "פעם אחת שלח [אדמוה"ז זיע"א] אלי לקרוא לי ומתוך דבריו שהגיד לי הרמז בתרי עשר בזכריה במקרא מפורש שאי אפשר לבאר כעת הבנת כוונתו העמוקה וד"ל ליודעי חן הענין מבורר..", ואם כי הר"ב מטוראו לא גילה מהו הפסוק ואילו דיבורים אמר לו אדמוה"ז זיע"א על פסוק זה, אך מתוך הסיפא של מכתבו בו הוא מזכיר: "עד יגדל מהרה צמח צדיק..". אפשר לשער כי הכוונה הוא על הפסוק (זכריה ו יב יג) "הנה איש צמח שמו ומתחתיו יצמח (רש"י: מזרע המלוכה) ובנה את היכל ה', והוא יבנה את היכל ה' והוא ישא הוד (רש"י: הוד נשיאות) וישב ומשל על כסאו..", פסוק זה מתקשר עם סיומו של המכתב שבו הוא מעלה רמז נוסף "וכבר נודע ענין יהואש וד"ל..", וכך אנו קוראים בנביאים (מלכים ב יא) ועתליה אם אחזיהו... ותקם ותאבד את כל זרע הממלכה, ותקח יהושבע בת המלך יורם אחות אחזיהו את יואש בן אחזיה ותגנב אותו מתוך בני המלך המומתים.. ויסתירו אותו מפני עתליהו ולא הומת, ויהי אתה בית ה' מתחבא שש שנים... ובשנה השביעית שלח יהוידע ויקח את שרי המאות... וישבע אותם בבית ה' וירא אותם את בן המלך... ויוציא את בן המלך ויתן עליו את הנזר ואת העדות (רש"י: ורבותינו אמרו (ע"ז מד:) הנזר הוא העדות שכל הראוי למלכות הולמתו ושאינו ראוי למלכות אינו הולמתו) וימליכו אותו וימשחוהו ויכו כף ויאמרו יחי המלך... בן שבע שנים יהואש במלכו..".

דומה כי אנו מבחינים שענין מלכות בית דוד עובר כחוט השני בין בתרי המכתב: "אמר לי הילד כי זקנו הוא אליהו בעצמו, כי נשמת אליהו מתלבש בלבוש מלכות, ר"ל צדיק שהוא בבחינת מלכות, וידוע לנו מאז שאדמו"ר סבא קדישא זצוקללה"ה היה בבחינה זו, כי הוא חוטר מגזע ישי, שמעתי בפירוש מפיו, ואחר הסתלקותו אמר לנו בן אדמו"ר זצוקלה"ה שידוע לו בבירור שאביו היה דוד המלך ע"ה...". דברים אלו מובאים משמו גם בספה"ק "בית אהרן"³⁵ "עוד אמר אא"ז הק' והנורא הרב ר' אהרן הגדול זצוקללה"ה היה לו קבלת יחוס מזרע דוד המלך ע"ה, ואאמו"ר היה לו כמה בחי' שהיו אצל דוד המע"ה, שהנהיג עדתו עדת ישורן.. כזמן מלכות דוד המלך ע"ה, וכמה דמים יצאו מגופו בכל יום כדאיתא במדרש גבי דהמע"ה, והיה נעים זמירות ישראל כידוע...". ימי חיי הרב הקדוש ר' אהרן זצוק"ל היה שבעים שנה ובנו הרב הקדוש ר' אשר זצוק"ל אמר עליו שהיה לו נשמת דוד המלך עליו השלום..³⁶

35. עמ' קנ"ז ע"ג, "עוד מבנו הרה"ק זצוקללה"ה דברי נחמה שאמר בדמעות שליש בעת שכאו לנחמו על הסתלקות אביו הק' אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ".

36. הכוונה, כך נראה, הוא ההשוואה בין ימי חייו לבין ימי חיי דוד הע"ה, ספרן של צדיקים,

זקוקים היו החסידים למדה רבה של אומץ-לב ועזות דקדושה בלתי מצויה כדי לעשות צעד זה ולהכתיר לראשם ינוקא שלא הגיע לחמש שנים - צעד בלתי רגיל שלא היה לו כל תקדים בעבר³⁷. הר"ב מטוראו זצ"ל מתייחס לכך במכתבו ומחזק את החסידים לבל יתפעלו מכך, "...לכן התחזקו בכל עת במסירות נפש ליסע בדרך שהורגלתם בו ואל תתביישו מפני המלעיגים".

היו גדולי החסידים חדורי אמונה כי יתקיימו הבטחותיהם של רבוה"ק זיע"א, התקשרו בכל נימי נפשם לינוקא קדישא, ולא נרתעו מהמלעיגים. שכן אמר אליהם הרב החסיד המפורסם רבי אברהם יצחק קוברינער ז"ל: "קינדראלך, איר זאלט וויסן וואס איך ווייס, וואלט איר זאך גיוועהן גיקאטשעט אין דיא גאסין. היינט לאכט מען פון אונז אז מיר האבין א קליין רבי. אז משיח וועט קומען וועלין מיר לאכין פון אלע. כי אדמוה"צ אמר לו גדולתו של בנו הינוקא"³⁸.

הצדיקים המפורסמים שבאותו דור, כהרה"ק רבי אברהם המגיד מטריסק זיע"א וכהרה"ק רבי יוחנן מרחמסטריוקא זיע"א שהיו קרובי משפחה לבית קרלין-סטולין תמכו³⁹ בכל מאודם בדרכם של החסידים שהמשיכו לידבק בינוקא קדישא, מתוך תקווה כי בית הצדיקים יעמוד לעד. אין לנו ידיעות על עמדתם של צדיקי פולין וגאליציה, אך נאמנה עלינו עדות⁴⁰ של הרב החסיד ר' שמעון הויזמן⁴¹ ז"ל, מחברון

מערכת הרה"ק ר' אהרן מסטאלין, אות יא. על קבלת היחוס שהיה בידי רבוה"ק זיע"א שהם חוטרים ממלכות בית דוד ראה לעיל בפרק א', קובץ באו"י ל"ב עמ' קל"ט.
37. אמנם היו בתקופה ההיא, בעיקר בשנים שלאחרי כן, מספר הכתרות של צדיקים, אך גילם היה כבר לאחר שהגיעו לבר-מצוה; הרה"ק ר' שמעון שלמה מטשיטשילניק הוכתר בשנת תרל"א, ע"י זקנו הרה"ק רבי יוחנן מרחמסטריוקא זיע"א בעת היותו בן שלש עשרה בלבד, עם מלאת שלושים להסתלקותו של אביו הרה"ק רבי משה זיע"א. כאשר עברו רק שנים מועטות, בשנת תרמ"ב, עם הסתלקותו של הרה"ק רבי דוד מטאלנא זיע"א כבר הוכתר בטאלנא הנכד בן השלש עשרה הרה"ק רבי מנחם נחום זיע"א. בטשרנוביל הוכתר בשנת תרמ"ג הרה"ק רבי שלמה בן ציון, הידוע בשמו "הינוקא מטשרנוביל" כשהיה בן שלש עשרה שנים, שנתיים אחר הסתלקות אביו הרה"ק רבי ישעיה משולם זושא בנו של הרה"ק רבי אהרן מטשרנוביל זיע"א.
38. מכתבי הר"מ ברנשטיין ז"ל מפי הגה"ח רבי חיים מנדל ז"ל. "ברכת אהרן", עמ' ס"ה.
39. כפי שיובא להלן בעזה"י בפרק ד'.

40. הרה"ח ר' אהרן הויזמן הי"ו מפי זקנו הרב החסיד ר' יוסף הויזמן ז"ל ששמע מפי אביו הרב החסיד רבי שמעון הויזמן ז"ל.

41. נולד בליסקא שבאונגריין בשנת תרי"ד לאביו הרב החסיד ר' זושא מחברון ז"ל, ועלה לאה"ק בשנת תרכ"ו, ובאותה ספינה נסע גם הרה"ק רבי דוד בירדמן זיע"א שהיה בדרכו חזרה משהותו אצל מרן אדמוה"ז, וכך קירבו מאד הרה"ק רבי דוד זיע"א, ונימנה על המניין הראשון של מייסדי בית המדרש לחסידי קרלין בעיר העתיקה בירושלים ת"ו. לאחר נסיעה ראשונה בקיץ שנת תרל"ג שבה זכה להסתופף בצל מרן אדמוה"צ זיע"א, התקשר למרן אור ישראל מסטאלין זיע"א וזכה לעלות לסטאלין בשנת תרמ"ב ולהשתתף בשמחת נשואי מרן אור ישראל זיע"א שנערכה בי"ד אלול תרמ"ג ברחמיסטרביקא. באלול תרנ"ט, ולקראת חג הפסח של שנות תרס"ח ותרע"ג עלה שוב לסטאלין להסתופף בצל מרן אור ישראל זיע"א.

התחבר אל גדולי החסידים, כהרב החסיד רבי יוסל יונה"ס ז"ל והרב החסיד רבי אפרים סופר ז"ל והרב החסיד רבי אברהם יצחק הורדוקער ז"ל. היה נעים זמירות ישראל והביא לחבורת החסידים בארץ הקודש נגונים רבים מחצרות הקודש.

מרן אור ישראל זיע"א קירבו וחיבבו מאד, ומרן אדמו"ר הר"י מסטאלין-קארלין זיע"א הכירו ושיבחו את גודל יראתו.

לפי פקודת קודש של מרן אור ישראל זיע"א, בשנת תרמ"ג, עבר לגור בעיה"ק חברון ת"ו, וביתו היה בית ועד לחכמים, ואכסניה לחסידי קרלין-סטולין שעלו חברונה להתפלל על קברי

תר"ב שנסע להסתופף בצל מרן אדמוה"צ זיע"א בשבועות תרל"ג, ובבואו שאלו מרן אדמוה"צ זיע"א: היכן תהיה בראש השנה? בכך רמז על הסתלקותו הקרובה, ובאותו קיץ המשיך בנסיעתו לבקר את קרובי משפחתו באונגריה, ולאחר ששמע שם על הסתלקותו של מרן אדמוה"צ זיע"א, שם פעמיו אל הרה"ק רבי חיים מצאנז זיע"א, אשר מיד עם נטילת ידו לשלום אמר לו: אינך שייך אלי! המשך להחזיק בכפות הדלת [האלט זיך ביי דיא קלאמקע]! ואכן המשיך והתקשר לינוקא קדישא בכל נימי נפשו.

מלאי אמונה היו החסידים על כי עניני העבודה מתעלים על ידי הינוקא קדישא, הגאון החסיד הר"ב מטוראו זצ"ל כותב: "ואקוה כי תעלו קדושה נפלאה על ידי קדושת נשמה קדושה אשר תהלה לא"ל אתנו הגוף והנפש לאו"ט, ותשאבו מים בששון מרוח קדשו, כי אדמו"ר סבא קדישא זצוקלה"ה לחיי העולם הבא אמר בזה"ל: "יד הילד היא שמירה", ובזה תהיו נשמרים גם מעצת היצה"ר ומכל דברי מ"ז וייטב לכם ויערב לכם ויבוסם ברוחניות ובגשמיות..", וכך גם היה אומר בהתרגשות גדולה הרב החסיד המפורסם רבי אברהם יצחק קאברניער זצ"ל כשאחז בציצית ראשו: "איך גלייב מיט אמונה, אז מיט זיין דאבונען איז ער מעלה אלע אונזערי תפילות, און מיט זיין לערינען איז ער מעלה אונזער תורה, און מיט זיינע תפילין, וחזר מדבריו, מיט זיין הייליגין מוח איז ער מעלה אלע אונזערע מעשים" והיה מתלהב מאד בדבריו אלו.⁴²

באותה תקופה היו גדולי החסידים חוזרים על דבריהם הקדושים של רבוה"ק זיע"א בענין אמונת חכמים, וכך כותב הגה"ח במכתבו: "ודעו לכם כי גם בעת היות כתרי הקדושים בחיים חיותם העיקר הוא האמונה, ומי ששמע גם אז דברות קדשם ולא האמין ח"ו לא עשו דבריהם כלל ח"ו רחמנא ליצלן, וכעת גם כן העיקר היא האמונה, ובא חבקוק [והעמידן על אחת צדיק באמונתו יחיה], כאשר שמעתי תדיר מפי רבותינו הקדושים זצוקלה"ה⁴³, וכן תהיה האמונה אזור חלציכם, ודעו והאמינו כי רבותינו הקדושים נשמות קדושות יהיו אתנו ועם הילד שליט"א ק"ק בקבוצים בכנסיה שיהיו לשם שמים ות"ל סופה להתקיים..".

עד כמה החדירו אז החסידים את ענין האמונה תעיד העובדה כאשר לימים ביקר פעם מרן אור ישראל זיע"א את הגאון החסיד רבי יוסף טוב שמחה זצ"ל אב"ד לאהישיין, צוה לכל העומדים שיצאו משם, ושאל מרן את הגה"ח רבי יר"ט שמחה: "באיזה כח התחזק א"ע ועמד על עמדו אצל אא"ז ז"ל ואצל א"א ז"ל ואצלו, וכאז כן היום מקושר היה ונשאר, בזמן שהרבה בני גילו התמוטטו עצמם ונפלו מעט מעט מא"א ז"ל ואח"כ ממנו, והשיב לו: כשהייתי אצל אא"ז ז"ל ידעתי שאיני מבינו כלום, ומה שאני שומע ורואה איננו כמו שאני רואה ושומע בפשטות, כמו כן אצל א"א ז"ל התחזקתי באופן זה, וכן אצלכם אני מאמין באופן זה". — דברים אלו מסר הגאון החסיד אב"ד לאהישיין לבנו ז"ל לאחר שמרן סיים ביקורו.⁴⁴

אבות, שהחבשמו משיחותיו ונגונו בשבת אחים גם יחד. נלכ"ע בחברון ת"ו ביום י"א סיון שנת תרע"ז ושם מגו"כ.

בראש השנה של שנת תרל"ד התפלל באחד הכפרים, כי לא הספיק להגיע לחצרות הקודש בסטאלין, ואז הבין מדוע ייחד אליו מרן אדמוה"צ זיע"א בשאלתו: היכן יהיה בראש השנה.⁴² "ברכת אהרן" עמ' ס"ה.

⁴³ להעיר מה שרשם הרה"ק הרי"ם מקאזניץ זיע"א בפנקסו מענין זה: "א"ח אדמו"ר הקדוש זצוק"ל אמר לי ביחידות בספאלניע של אמי שליט"א אצל פתח ספאלניע הק' שלו: דער עיקר איז אמונה, בא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה..".

⁴⁴ כתבי הר"מ ברנשטיין ז"ל.

בהקשר זה יש לציין את מה שאמר מרן הרא"א מקארלין זיע"א הי"ד: מי שהיה לו אמונה באדמוה"צ זצ"ל האט זיך דערנאך גיהאלטין ביים טאטין, ווייל אים איז אויך נישט גיוועזין צו פארשטיין, אבער ווער עס האט זיך גיהאלטין בייא אלטין זיידן אליין, זאנען גיוועזין אסך וואס זאנען אוועק גיפאלן פין טאטין⁴⁵.

סימן מסרו רבוה"ק זיע"א לחסידים על האמונה הטהורה כשהיא נמשכת בשושילתא דדהבא, כך מביא הרה"ק הר"ם מקאזניץ זיע"א בכתביו: "פעם אחת אמר [מרן אדמוה"צ זיע"א]: דער טאטע ז"ל האט געזאגט: דער וואס איז מיין חסיד – דער איז דעם טאטינס חסיד, דער וואס איז נישט מיין חסיד – דער איז נישט דעם טאטינס חסיד".

ופעם הרחיב מרן אדמוה"צ זיע"א דיבוריו הקדושים בענין זה: אז א צדיק ווערט נפטר און מען האלט זיך ניט בייא זיין קינד איז א סימן אז מען האט זיך ביי דעם פאטער אויך ניט גיהאלטין, והרמז על זה (בראשית יג יא): "ויסע לוט מקדם" ותרגום אונקלוס מתרגם "בקדמיתא" והיה צריך לתרגם מקדמיתא, רק זה סימן כשנוסעים מהבן כבר נסע מאביו מקודם⁴⁶.

הרב החסיד רבי צבי [מקריניק] ז"ל שזכה להסתופף בצל קודש מרן אדמוה"צ זיע"א היה מוסר בשם הרה"ק רבי הירש ליב מאליק זיע"א, שאמר על פסוק (תהלים נ"ח) "אך פרי לצדיק" – אז מען האלט נישט פון דעם צדיק'ס קינד אזוי וויא פון דעם צדיק אליין, נאר מען מאכט איהם נאר פאר א פרי צדיק, איז עס א סימן "אך יש אלקים" אז עס איז אויך בייא אים אויף דעם אויבערשטן א ספק ח"ו, וויל דער "אך" איז אמיעוט⁴⁷.

על ההתקשרות הגדולה שבין החסידים לינוקא קדישא באותה תקופה, אפשר לעמוד מתוך העובדה הבאה: אברך שנשואיו התקיימו עוד בחיי מרן אדמוה"צ זיע"א לא זכה להפקד בבנים, הן אביו והן חותנו נמנו על עדת חסידי קארלין-סטאלין, ופעם כשהשיח צערו לפני אביו התאונן על כך כי חסידים מחצרות צדיקים אחרים נושעים בתפלתם, ואילו אנו החסידים צריכים עדיין להמתין עד כי יגדל שילה, וענה לו אביו, אני מיעץ לך שבליל שבת, לאחר אכילת הדגים, דרכו של הינוקא לשחק בפרדס שליד "חצר הקודש" תפנה איפוא אליו ותבקשו שיפעל עבורך ישועה. הלה עשה כן, וכתשובה לבקשתו אמר לו הינוקא קדישא: מיר וואלטין געהאלטן אייב שייך אינגאנצן בייטין דעם וואוינונג, אויב ניט, לכל הפחות בייטין דעם שלאף צימער, והתפעל החסיד מאד ממענהו, ומיד סיפר לאביו על כך, ואמר לו אביו, לך לינוקא מיד אחר אכילת המרק, כי דרכו לשוב ולשחק בפרדס, ושאלו איזה שם תתן לרך הנולד, הלה אכן כך עשה, והשיב לו שיתן שם "אשר". כעבור שנה אכן נפקד האברך בבן, ושאל האברך לאביו, אני כשלעצמי מחוייב הייתי לשמוע בקולך ולעשות ככל אשר תצוני, אך אתה מהיכן שאבת אמונה גדולה כזו בינוקא קדישא?, וענה לו: נוכח הייתי בעת שמרן אדמוה"צ החזיקו על ברכיו ואמר עליו: צוואנציג טויזינט אייגין [פאר אייגין] וועלין זאך שטופין קוקין אויף עהם⁴⁸ ומכח זה ידעתי נאמנה כי לא יפול דבר מהבטחתו הקדושה⁴⁹.

45. כתבי הר"מ ברנשטיין ז"ל. ברכת אהרן עמ' קמ"ז.
46. כתבי הר"מ ברנשטיין ז"ל מפי הגה"ח רבי חיים מנדל ז"ל שאמר דבר זה לפני מרן אדמו"ר הרא"א מקארלין זיע"א הי"ד, דברי אהרן עמ' פ"ז בקיצור.
47. כתבי הר"מ ברנשטיין ז"ל. בענין זה ראה גם ב"דרך עדותיך" להרה"ק מהרצ"א מדינוב זיע"א: "יותר טוב לקשר את עצמו אחר פטירת רבו עם בניו הצדיקים, מלחפש לעצמו רב חדש".
48. ראה לעיל בסוף פרק ב', קובץ באורי' ל"ג עמ' קנ"ו.
49. מפי הרב החסיד רבי ניסן פילצ'יק ז"ל.

נפלאה היתה אז הנהגתו של הינוקא קדישא, מרן אדמו"ר הר"י מסטאלין-קארלין זיע"א אמר עליה⁵⁰: "דער טאטע איז קיינמאל קיין קינד ניט געווען", נודע בחריפות שכלו וחכמתו הרבה, והיה פועל ישועות לחוסים בצילו, ונפלאה היתה דרכו בהסתר ובצניעות מופלגת תוך כדי משחקיו עם ילדים בני גילו. ומארץ הקודש נסעו מגדולי חבורת החסידים בטבריה הרב החסיד רבי אברהם אשר⁵¹ ז"ל והרב החסיד רבי יוסף ב"ר מרדכי אברהם⁵² ז"ל בכדי ללמוד תורה עם הינוקא קדישא, ועל חריפות שכלו מסופר כי "בעת שהיה בן חמש שנים, והמלמד למד אתו פ' בשלח, שאל אותו [הינוקא] פירוש הפסוק מלחמה לה' בעמלק מדור דור, הלא התורה היא נצחית, ובזמן שיבוא מלך המשיח אזי יסיים המלחמה!?, אחר כן מצאו במדרש פירוש — "מדורו של משה עד דורו של יהושע, ומדורו של יהושע עד דורו של מלך המשיח"⁵³.

ענינים נשגבים היה מסתיר כבדרך אגב במעשי ילדות כביכול, על אותה תקופה סיפר לימים אחיו הרה"ק רבי ירחמיאל משה מקאזניץ זיע"א כי היו מושיבים את הינוקא בראש השלחן, והיה מתחמק ומתחבא תחת השלחן, ולשאלתו מדוע הוא עושה כן, ענה ואמר: איך אפשר לשבת בראש השלחן כששם הוי"ה עומד לנגדי ועיני כואבות...⁵⁴ ופעם כשהניח את רגליו על השלחן, העיר הרה"ק רבי ירחמיאל משה מקאזניץ זיע"א את תשומת לבו באמרו אליו: הלא השלחן הוא כמזבח! וענהו על אתר: אכן הכהנים היו עולים על המזבח ברגליהם להקריב קרבנות!⁵⁵

סיפר הרה"ק רבי משה מבלנדוב זיע"א, "פ"א בהיותו בשב"ק בבוקר במקוה בעיר סטאלין, בעת שהה"ק הינוקא זצוק"ל, היה כבר ארבע או חמש שנים, ובא גם הוא זצ"ל להמקוה, ובהיותו בהמקוה שחק כמשחק ילדים, כגון להכות בידיו על המים..ובתוך זה נגש אל הה"ק מבלענדוב זצ"ל ושאלו בזה"ל דוד⁵⁶. כמדומה לי שהיום בליל מוצש"ק יהי' זמן קידוש לבנה, והשיבו הן, אז אמר הינוקא זצ"ל, אם כן צריכים לכוון בהטבילה גם בשביל זה!..⁵⁷ פעם ביקשו אחד ללמוד מסכת מדות, הראה לו הינוקא קדישא בארון הספרים תפוח, ואמר אליו: כשמתגברים ולא אוכלים בתאווה תפוח זה — זהו לימוד מסכת מדות⁵⁸.

50. כך התבטא בשעה שאחד סיפר לו עובדות נפלאות מאביו זיע"א בעת היותו ינוקא, והלה חזר והדגיש עובדת היותו בעת ההיא "ילד".

51. אודותיו ראה בקובץ באו"י ד' עמ' צ"ד ובהערה 12, וישב בחצרות הקודש בסטאלין שלש עשרה שנים רצופות עד אשר זכה לראות את כ"ק מרן אדמו"ר אור ישראל מסטאלין זיע"א יושב על כסא ממלכתו.

52. אודותיו ראה בקובץ באו"י ט' עמ' ק"ח ובהערה 49, ולמד עמו עד הגיעו לבר-מצוה, ואז אמר לו הרב החסיד ר' יוסף: עד עתה קראת לי רבי, מעתה הנך רבי ומורי!.

53. דברי אהרן עמ' קי"ח.

54. מזקני החסידים. יש לציין את המובא בכרכת אהרן עמ' קמ"ח: "שאל אותו אדם נכבד בנש"ק, הלא כתוב שויחי ה' לנגדי תמיד, ומה העצה שלא להסיח דעת מזה, וענה לו בלשון קדשו: אזאך וואס שטייט תמיד קעגין דיא אויגין, וויא אזוי קען מען מסיח דעת זיין פון דעם, וזה ה' כשרבינו עוד ה' צעיר לימים".

55. מזקני החסידים.

56. בן דודו-זקנו הרה"ק רבי יעקב יצחק מבלנדוב זיע"א אחיו של זקנו הרה"ק רבי אלימלך מגראדזיסק זיע"א, והיה הרה"ק רבי משה מבלנדוב זיע"א דודו של מרן האור ישראל זיע"א, כי אז היה נשוי לזוגתו הראשונה, אחות אמו של מרן האור ישראל זיע"א, ומשום כן קרא לו דודי (הערת הרב אהרן הויזמן ש"י).

57. ספר "ויען יוסף", הרב יוסף מנדלקורן ז"ל, ירושלים (תשל"ב), עמ' כ"ה.

58. מזקני החסידים.

לחכמתו ושנינותו יצאו מוניטין וכשהרב החסיד רבי אברהם יצחק קוברינער ז"ל שאלו קודם שנעשה בר מצוה, וואס טוט ער מיט איין צד, והשיב לו, אונזער שטייגער איז אז איין צד הערין מיר נישט ⁵⁹. כן מספרים כי על ר"ה של שנת תרל"ה הגיעו חסידים מערים ועיירות שבליטא וואהלין, ובערב ר"ה התקיים ברחבת בית הכנסת הגדול יריד של סחורות וספרים להמוני האורחים הבאים, והינוקא קדישא הסתובב מדוכן אחד למשנהו, עצר בעדו הרב החסיד ר' מאיר ליב מאליק ז"ל ⁶⁰ באמרו אליו, רחמאי, דרוש ממני משאלותיך ואמלאנה, ובדעתו היה לרכוש עבורו מתנה יקרה אפילו עד מאה ר"כ, - אם כל מה שאבקש תמלא רצוני, ענה לו הינוקא, הרי אם כך, אנא והבא לי את משיח צדקנו...⁶¹.

על תקופת אירוסיו ונישואיו במאמר הבא בעזה"י.

59. כתבי הר"מ ברנשטיין ז"ל מפי הגה"ח רבי חיים מנדל ז"ל. "ברכת אהרן" עמ' [קלח].
60. גיסו של הרב החסיד רבי יצחק ציילינגולד ז"ל.
61. כתבי הרב החסיד ר' מנדל ציילינגולד ז"ל.

אוצר החכמה